



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006



# **Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина № CB006.2.21.028**

Проектот е финансиран преку **INTERREG – IPA** Програмата за прекугранична соработка на Европската Унија и националните фондови на земјите-членки

TOGETHER IS MUCH BETTER





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



# **Одржливо искористување на културата за развој на туризмот**

15-16 март 2021 година

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



# Студии на случај

## Практични примери за примена на интерпретацијата како метод за развој на одржлив културен туризам

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



## Безлична интерпретација

Без директно учество на интерпретатор  
Се применува кај: музеи, експозиции, индивидуални тури и др.

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



**Детско катче при ЕМО „Етар“, Габрово**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина**  
**№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



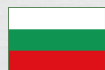




**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



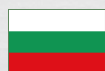
**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



Рим



TOGETHER IS MUCH BETTER

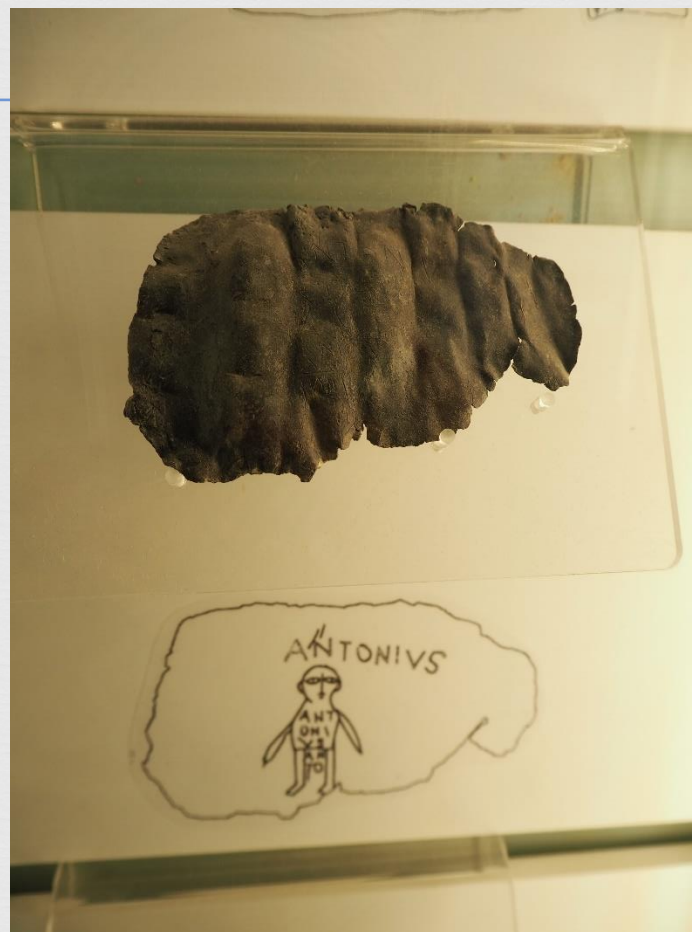


**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006

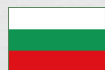




**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



**Музеј на китови, Норвешка**



[www.travelandleisure.com](http://www.travelandleisure.com)

*TOGETHER IS MUCH BETTER*

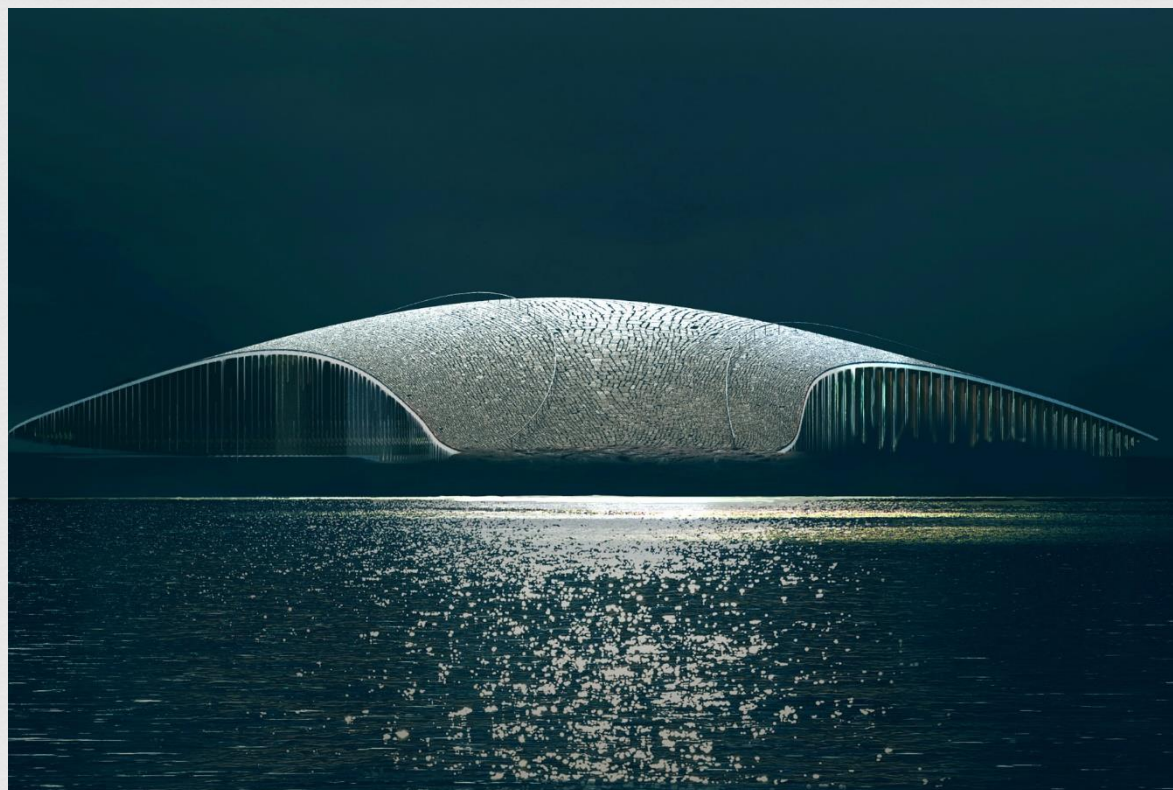


**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



[www.travelandleisure.com](http://www.travelandleisure.com)

*TOGETHER IS MUCH BETTER*



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006

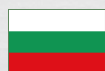


**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



[www.travelandleisure.com](http://www.travelandleisure.com)

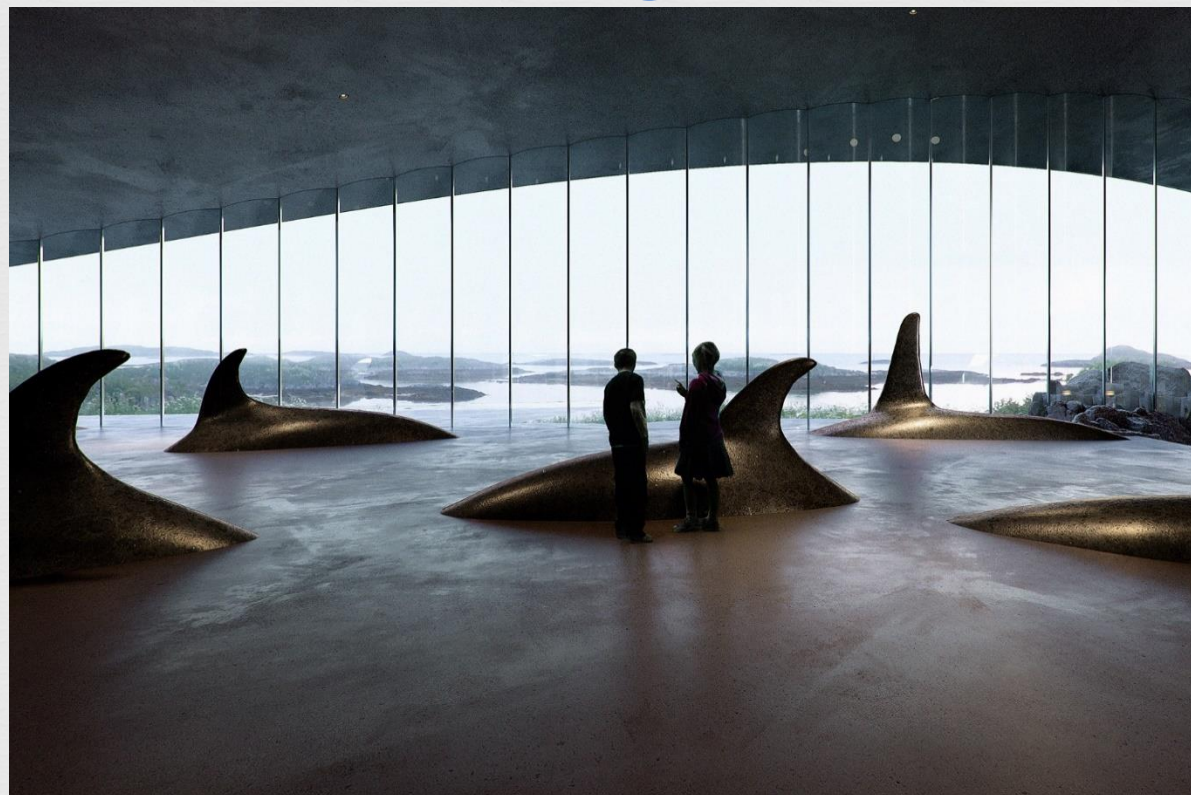
TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006

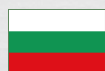


**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



[www.travelandleisure.com](http://www.travelandleisure.com)

TOGETHER IS MUCH BETTER



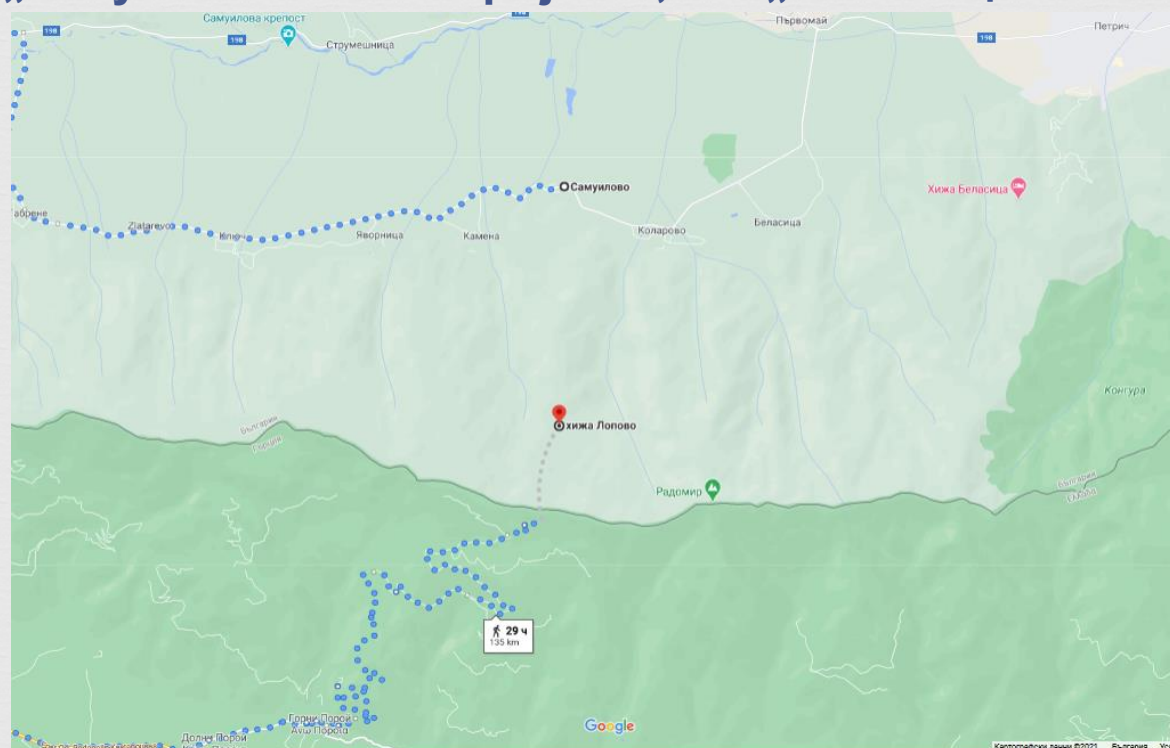
**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



**Патека „Патување низ историјата“, ПП „Беласица“**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина № СВ006.2.21.028

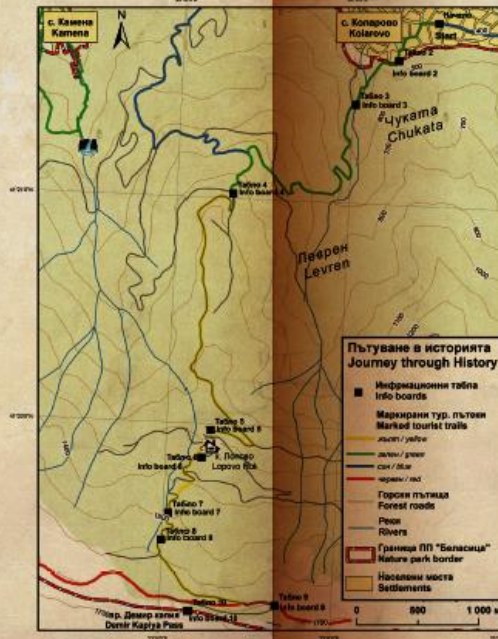


## Туристически маршрут „Пътуване в историята” Travel trough History Trail

### Коларово – прохода Демир Капия

Този маршрут ще ви пренесе във времето. Ще се докоснете до най-интересните или драматични моменти от историята на планината Беласица. Ще научите как се е променял животът на хората от далечни времена до днес.

Кога са се заселили първите хора по тези земи? Как са живели? Как може да се поучим от опита на нашите деди? Това са само част от въпросите, на които ще намерите отговор по маршрута. По пътя ще ви помогнат девет информационни табла. Темите на таблата са: Първите обитатели на Беласица; Дългият живот на една крепост; Доланският паншир – връзката между Изтока и Запада; Хората на Беласица – наследници на здравословен начин на живот; Еньовден – празник на лековитите цветя; Обредните ястия – за добра реколта и плодородие; Съвременният поминък на хората на Беласица – с поглед към земята и хората; Била ли е Беласица център на Европейската история?; Пътят през планината. Началото на пътеката е в центъра на с. Коларово. Следвайте зелената маркировка, при излизането на кацкрияния път продължете по жълтата, а при излизането на бялото завийте на запад (вдясно) и следвайте червената туристическа маркировка. Продължителността на маршрута е около 5 часа (без почивките), а дължината му е почти 10 км. Туристическият маршрут „Пътуване в историята” е създаден през 2012 г. от Дирекцията на Природен парк „Беласица” към Изпълнителната агенция по горите.



### Kolarovo – Demir Kapia Pass

This trail will take you back in time. You will get to experience the most interesting and dramatic moments in the history of Belasitsa Mountain. You will learn how the life of people has changed from ages past to present day.

When did the first people settle in these lands? How did they live? What can we learn from the experience of our ancestors? Those are just some of the questions that will be answered along the way. Nine information boards will help you out. They are dedicated to: The First Inhabitants of Belasitsa; The Long Life of a Fortress; Dolyan Fair – the Connection between the East and the West; The People of Belasitsa – Successors of a Healthy Life Style; Enyovden – a Holiday of Medicinal Plants; Ritual Dishes – for Good Harvest and Fertility; Modern Occupation of the People of Belasitsa – with Focus on Land and Forest; Was Belasitsa a Center of European History?; The Road through the Mountain.

The beginning of the route is in the village center of Kolarovo. Follow the green marking first; when you take the gravel road, follow the yellow one; and when you reach the ridge turn west (right) and follow the red tourist marking. The duration of the route is about 5 hours (no stops), and its length – close to 10 km.

The Travel through History Trail was developed by Belasitsa Nature Park Directorate at the Executive Forestry Agency in 2012.

Пътеката „Пътуване в историята” е проект „Е-ИИ” – изпълнен от Изпълнителна агенция „Природен парк „Беласица” (с финансово подпомагане от Национален фонд за регионално развитие) и национални средства на Изпълнителна агенция „Природен парк „Беласица” в част от Co-Act Project, кофинансиран от Европейския регионален фонд за развитие и национални средства на Изпълнителна агенция „Природен парк „Беласица”.



TOGETHER IS MUCH BETTER



Interreg - IPA CBC  
CCI 2014TC1615CB006





# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина № СВ006.2.21.028



**Първите обитатели на Беласица**  
**The First Inhabitants of Belasitsa**

Преисторически артефакти от селището Промехон-Тополница, м. Кременица, с. Тополница, VI хилядолетие пр. Хр.  
*Pre-historic finds from the settlement of Promehon-Topolnitsa, Kremenitsa locality, village of Topolnitsa, 6000 BC*

В наши дни община Петрич е една от най-гъсто населените в Югозападна България, с над 50 отделни селъща, и население над 60 000. Вярвате или не, така е било и преди 8 хиляди години. В епохата на късния Неолит, когато в района е имало 21 праисторически селъща, с население общо 2100 души. Селъщата възникнали едновременно с появата на първите ниви и градини, и първите стада домашни животни. Земеделците и пастърите имали нужда от постоянни жилища, които изеждали от дърво, кал и слама. Дървеният „скелет“ на къщата се „обличал“ с зидана, омесена със слама. Глината се ископявала от ями покрай стените. Тези ями впоследствие се използвали като домашни депта за отпадъци. Домкинствата произвеждали сами всичко – храна, дрехи, съдове, оръжия на труда. Използвали полиран камък, защото полирането го заздравявало. Глинените съдове се правели от източени на ръка ленти злина, слепени едни за други и изпечени в малки ями, покрити с клони и пръст за поддръжка на висока температура. Най-голямото праисторическо селъще в района е разположено днес от двете страни на българо-гръцката граница, на 2 км южно от село Тополница, и носи името Промехон-Тополница. Селъщето е построено и обитавано на четири етапа между 5320 и 4650 г. преди новата ера, след което е изоставено поради рязко затопляне на климата. След това обитателите му се разселват на север. Така неговата култура оказва ярко влияние върху наследството на цяла Югоизточна Европа в последващите векове.

Преисторическа оръжие от селището Промехон-Тополница, м. Кременица, с. Тополница, VI хилядолетие пр. Хр.  
*Pre-historic tool from the settlement of Promehon-Topolnitsa, Kremenitsa locality, village of Topolnitsa, 6000 BC*

Видове керамика от селището Промехон-Тополница, м. Кременица, с. Тополница, VI хилядолетие пр. Хр.  
*Household pottery from the settlement of Promehon-Topolnitsa, Kremenitsa locality, village of Topolnitsa, 6000 BC*

Два преисторически артефакти от селището Промехон-Тополница, м. Кременица, с. Тополница, VI хилядолетие пр. Хр.  
*Pre-historic finds from the settlement of Promehon-Topolnitsa, Kremenitsa locality, village of Topolnitsa, 6000 BC*

Битови керамика от селището Промехон-Тополница, м. Кременица, с. Тополница, VI хилядолетие пр. Хр.  
*Household pottery from the settlement of Promehon-Topolnitsa, Kremenitsa locality, village of Topolnitsa, 6000 BC*

Преисторическа на Археологическо селището Промехон-Тополница  
*Model of house from the settlement of Promehon-Topolnitsa*

Наредбата Тодоров, Миле Шеланович, Георги Аназов, The Stone New valley in preliminary. Sofia, 2007, p. 62

Първобителите „Първобителите“ проект от програмата „Life-Net“ се финансира от Европейския съюз (Европейски фонд за регионално развитие) и национален бюджет на България  
*First Inhabitants Project is a part of EU-Project, co-funded by the European Union (European Regional Development Fund) and national funds of Greece and Bulgaria.*

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**  
EUROPEAN UNION  
CCI 2014TC1615CB006



# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина

## № СВ006.2.21.028





### Дългият живот на една крепост

## The Long Life of a Fortress



Камения якорче V - VI век  
Stone anchor 5-6 century

Камения якорче V - VI век  
Stone anchor 5-6 century

На един хълм, скътана в северните склонове на Беласица, имало едно време крепост. Стояла дълги векове като страж на входа на главния път през планината. Днес се знае като Чукаката, макар че не е останало кой знае какво от нея. Малко камъци, и много разкази.

Изследователите смятат, че най-ранната крепост е била построена на това място по времето на траките. Мястото показва, че още тогава е била военен обект. По-късно, тук е била една от крепостите, които византийският император Юстиниан I изградил при масовните си строителни мероприятия към средата на VI в. Тя е била част от укрепена линия в северните склонове на Беласица, която прераждала пътя на славяните по долината на Струма към Беломорието и Солун.

Към края на Първото българско царство в била възстановена и включена в укрепителните съоръжения на цар Самуил в долината на река Струмешница. Обитаването на Чукаката продължава и по-късно, като откритите материали показват, че към средата на XIII век е била опожарявана. Най-късните материали са от XVII в. и свидетелстват, че дори и след османското завоевание животът тук е продължил, може би не с функциите на укрепление, а като начален пункт на единствения коларски път към билото на Беласица и прохода Демир Капия.

Коларският път през планината е дал и името на селото в подножието – Коларево, днес Коларово. Наследниците на строителите и обитателите на крепостта и днес не я забравят – в най-високата част на хълма съществува оброчище, което е свързано със старата местна традиция да се посещава на Цветница и на втория ден на Великден, когато тук се провежда събор.



Останци на крепостната стена на Алаба ополца  
Remnants of fortress walls

Сребърна монета на цар Самуил I от 1028 г.  
Silver coin of Tsar Samuil I from 1028

Сребърна монета от XIV - XIII век  
Polished coin  
13-17 century

Византийска монета на Юстиниан I  
Remnants of fortress walls

Демис на крепостта в М. Чукаката  
Plan of Chukaka Fortress

Разположение на археологически обектите  
Location of studied sites

Разположение на археологически обектите  
Location of archaeological objects

Външна страна на крепостната стена на Алаба ополца, с остатъци от дървеняване  
Outer side of fortress walls

Once upon a time, on a small hill in the northern slopes of Belasitsa, there was a fortress. For many centuries it kept watch over the main path through the mountain. Today it is known as Chukaka, although little of it still stands. A few rocks, and many tales.

Researchers believe that the earliest fortress was constructed at this place around the time of the Thracians. The location reveals that even back then it had military purposes. Later on, this was where the Byzantine Emperor Justinian I built one of the fortresses during his vast construction activities in the middle of the 6th century. It was part of the fortification line in the northern slopes of Belasitsa, which crossed the Slavs' way down the valley of Struma and to Thessaloniki and the Aegean Sea.

Close to the end of the First Bulgarian Kingdom, the fortress was restored and encompassed in the fortifications of Tsar (King) Samuil in the valley of Strumeshnitsa River. Chukaka remained inhabited in later times, the uncovered items revealing that in the mid 13th century it was burned down. The most recent materials – from the 17th century – prove that even after the Ottoman conquest, the fortress was still inhabited, perhaps no longer as a fortification, but as a primary station on the only cart road leading to the ridge of Belasitsa and the Demir Kapiya Pass.

This cart road gave the name of the village in the foothills – Kolarovo, today Kolarovo. The heirs of the builders and inhabitants of the fortress still remember it nowadays – on the highest part of the hill, there is a sanctuary connected with the old local tradition of Tsvetnitsa and the 2nd day of Easter, when they have a celebration here.

Публикация „Нашето заедничко минато“ е проект „Ев-Мет“ и финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и национален оперативен план „Наша България“

Нашето заедничко минато is a part of Ev-Met Project, co-funded by the European Union (European Regional Development Fund) and national funds of Greece and Bulgaria.





TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**  


**CCI 2014TC1615CB006**





# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина

## № СВ006.2.21.028



### Долянският панаир – връзката между Изтока и Запада

### Dolyan Fair – the Connection between the East and the West



**Повече от три века, в землището на село Долена, на левия бряг на река Струмянцица се провежда прокупулт Долянски панаир. Той бил основан през 1555-1556 г. Долянският панаир започнал през септември и продължавал 40 дни. Този панаир се считал за най-големият в европейските земи на Османската империя. През 1750 г. началото на панаира било преместено през месец септември, като продължителността от 40 дни била запазена. На панаира в Долена идвали търговци от всички краища на Османската империя, както и търговци от Централна и Западна Европа. На панаира се предлагали стоки както от Ренесансова Европа, така и от далечните кътчета на Азия. Панаирът в Долена изчезва през втората половина на XIX век.**

**Location:** when the path with the green marking connects to the track from Samuilovo to Lopevo.

The Dolyan Fair has been held for more than three centuries in Dolyane Village on the left bank of Strumachitsa River. It was founded in 1555-1556. It started in September and lasted for 40 days. This fair was considered the largest one in the European parts of the Ottoman Empire. In 1750, the beginning of the fair was moved to October, but the 40-day duration was preserved.

The fair in Dolyane was visited by merchants from every corner of the Ottoman Empire and from Central and West Europe. Goods ranging from Renaissance Europe to the distant lands of Asia were offered there. The Dolyan fair vanished in the second half of the 20th century.

*„Hundreds of heads of goods are sold – you can first see beef's milk, cow's milk, here come from all villages and towns, soldiers, producing foods and beverages, babies and socks, they make with their hands thousands of different shoes, so many that there is such a crowd as if the army of mythical Persian Shah's Darius was there. So many are the people that there is no room to go through. For forty days and forty nights, lively Bulgarians are abundant with all things and goods are being sold. Additionally at the great gathering, there is a marketplace for sheep, with thousands of sheep and goats for sale. On the territory of the horse marketplace, thousands of horses and mules are for sale. Since there are no camels in Romania, but there is a marketplace for camels and duffbags. There is also a human market.“*

*Whether magician-players are walking the earth – performing on open squares or in tents magicians, jugglers, gardeners, minas, cup jugglers, dwarves, athletes, acrobats, fire magicians, puppeteers and models, sword swallowers, jugglers, bear handlers, monkey trainers, goat takers, clownish jokers, swindlers, rope jugglers, snake charmers, bird takers, strap jugglers, minor illusionists, plate illusionists... Many things I have seen, to say the least, but at this great gathering, new sights are like the days of the happy new-year day of the Hovestman's shed!“*  
Elyse Otfield 1972-278-280

*Nowadays „Romani“ horseplayers“ insist on spoken „ju-vel“, which means an Ottoman-style David Hugh Library that is a part of David Project, co-funded by the European Union, European Regional Development Fund and national funds of Greece and Bulgaria.*

**Евлия Челеби 1672-278-280**

TOGETHER IS MUCH BETTER







# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина № СВ006.2.21.028



## Хората на Беласица – наследници на здравословен начин на живот

### The People of Belasitsa – Successors of a Healthy Life Style

Менюто на първите обитатели на Беласица (около 6000 г. пр. Хр.) не е било богато, но так е включвало всички необходими съставки за добро здраве. По това време хората се хранели основно с месо – едър роват добитък, овце, кози, птици, дивек. Консумирали са също и много риба. В праисторическото село при Тополинца са открити и множество хромели – камъци, които са служили за стриване на жито. По-късно, през Античността, по поречието на Струма се ядало овце месо, сирене и избара. Приготвяли са се ливо от ечемик и боза от просо. Хората обичали вкусните плодове на смокините.

През XI век хлябът вече е важна част от храненето на българина. В Подгорие то хората са приготвяли предимно ръжен хляб пресен или заквасен, изпечен направо върху жар шил на подница от глина. По същото време хората започнали да обхаворозват обочни дръвчета. След възнането на царевичката през XVI в. тя се превърнала в основна култура, използвана за направа на брашно и хляб. Хората на Беласица са се хранили основно с царевичен хляб до 60-те години на миналия век. От царевично брашно е приготвян и кашмак. Бобът също бил ценна храна на прапезата.

През средните векове Подгорие то е прочуто с производството на червен ориз, който е бил изключително търсен на Солунския и Цариградския пазар. Наречен е червен ориз, защото след обелването му е оставала червена ципа. Валенето на ориза е ставало със специални съоръжения, наречени динковба, забивани от водна сила. Цвеклото, сушлът, зелято, празът и чесънят са основните зеленчуци, с които са се хранили хората тогава. Може да ви збули невероятно, но картофите, чушките и доматите са се появили в района едва преди 100 години. Патладжаните се използват след 1920 г., а морковите – едва след 1930 г.

До началото на миналия век хората на Беласица са приготвяли храната си най-често като я варят или задушават. Пържените ястия са изключени, а зотването без запръжка е правило. В района често се е използвало масло от орези като заместител на олиото. При зотването във всеки дом са се използвали открито огнище, глинени съдове и ръчно направени подници. Нима не препоръчват точно това съвременните привърженици на здравословното хранене?

The menu of the first inhabitants of Belasitsa (about 6000 years B.C.) was not rich, but included all the necessary ingredients for good health. Back then, people consumed primarily meat – cattle, sheep, goats, birds, game. They also ate a lot of fish. In the pre-historic village near Topolnitsa, numerous millstones – rocks used to mash grain – were found.

In later periods, during the Antiquity in the Struma valley, lamb meat, cheese, and curd were consumed. They produced ale from barley and boza from millet. People enjoyed the tasty fruits of figs.

By the 11th century, bread was already a big part of the Bulgarian cuisine. In the Podgorie region, people prepared primarily rye bread, fresh or leavened, baked straight on the ember or on a clay pan. At about the same time, people started cultivating fruit trees. After the import of corn in the 16th century, it became the main culture used for the making of flour and bread. The people of Belasitsa ate primarily corn bread until the 1960s. Hominy (Kachamak) was made out of corn flour. Beans were also an important part of their meals.

During the Middle Ages, the Podgorie made a name for itself with the production of red

*Де ден днешен храните тук има истински и неповторен вкус, приготвени е с много обич и грижа.*

*Колкото тук се приготвяли автентично и вкусно хране от хилядолетия.*

*Chestnuts have been a preferred treat and valued food for millennia.*

*To this day, the food here has an authentic and unique taste, and is prepared with lots of love and care.*

Инициативата „Нашето заедничко минато“ е проект от програмата „Юв-Нер“, софинансирана от Европейския съюз (Европейски фонд за регионално развитие) и национален оператор на програмата – Български фонд за регионално развитие. Проектът е финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и национален оператор на програмата – Български фонд за регионално развитие.

TOGETHER IS MUCH BETTER





# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина

## № СВ006.2.21.028



### Еньовден – празник на лековитите цветя

### Enyovden – a Holiday of Medicinal Plants

Еньовден е голям и почитан летен празник, който се отбелязва на 24 юни. Празнува се непосредствено след лятното слънцестоене, когато денят е най-дълъг, а нощта – най-къса. От този ден слънцето се обръща на зима. На същата дата православната църква чества деня на Йоан Кръстител и често традициите на двата празника се преливат. Във фолклора обредите са свързани с осигуряване на здраве и опазване на реколтата.

Според народните вярвания в Подгорното на този ден слънцето греє най-силно, а билките са най-лековити. Ужаниите треви се събират преди изгрев слънце. От тях се правят еньовски китки и венчета, които се използват за лек през цялата година. В село Габрене еньовските китки се поставяли под стряхата на всеки член от семейството, за да се предскаже кой ще бъде здрав и кой ще боледува.

В Подгорното на Еньовден са се събирали различни билки – риван, жълт кантарион, машерка, бял равнец, жълта и бяла еньовка. Все още може да чуем истории как по време на строяния граничен режим, в годините на Студената война, местни хора с риск за живота си прескачали граничната ограда и отивали в планината, за да наберат най-лековитите треви точно на този ден. Въпреки че част от традициите са иззубени, и до днес много хора излизат да берат билки на Еньовден.

В Белешица лезеркият расте в бъркови зори. Тя е ценно лечебно растение.

Жълтият кантарион е широко използван билка при депресия.

St. John's wort is a medicinal plant widely used against depression.

Dried bunches of herbs, hung on the house walls, take you to a forgotten world.

In Belesitsa, the woodruff (*Galium odoratum*) grows in beech forests. It is a valuable medicinal plant.

There can be no Enyovden without gallium (снопче in Bulgarian).

Enyovden has another name.

Нисурениите китки от билки, закачени по стените на къщите, отвеждат в един забравен свят.

Снопчето е ценно лечебно растение.

Еньовденът не може да бъде без снопчето.

Национален център за изследване и развитие на културното наследство "История на България"  
 National Centre for Research and Development of Cultural Heritage "History of Bulgaria"  
 David Lloyd Library Ltd is a part of EnAct Project, co-funded by the European Union / European Regional Development Fund and national funds of Greece and Bulgaria.

TOGETHER IS MUCH BETTER





# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина № СВ006.2.21.028



## Обредните ястия – за добра реколта и плодородие Ritual Dishes – for Good Harvest and Fertility

**В** Подгорieto на различни празници се зотви определен вид храна. С приготвянето и изядането на обредните ястия хората си пожават плодородие, добра реколта и здраве. Традиционните храни, които някога са били основни в района, се зотвят и до днес, но някои от тях само на определен ден в годината. На всеки празник жените и до днес месят обреден хляб и варят жито, което раздават на съседи и роднини за здраве. Вареният постен боб присъства на трапезата по време на празници като Сирни Заговезни, Тодоровден, Димитровден.

Сладките баници са на почит в цялото Подгорие. Тиквенiк и баклава се правят на почти всички големи празници. Много хора биха нарекли екзотично ястието ориз с раши, което е било приготвяно в повечето села на Тодоровден. И до днес традицията е жива в село Габрене.

Към ястията за Бъдни вечер има специално отношение, приготвят се с любов. На софрата се слават 3, 5, 7 или 9 ястия. Всички ястия са постни, като задължително присъстват сирми от лозови или земави листа, триен боб (сварен и стрит на каша), подлучени чушки, печена тиква, баклава, тиквенiк. В питката се поставя паричка (за късмет). Трапезата е зотова и преди да се започне храненето, най-малкият от семейството излиза отън на двора, слава позачата на главата си и казва три пъти „Господи, влад на нашата трапеза да вечераме!“

Курбан за здраве в село Коларово се прави на Димитровден, храмов празник на църквата „Св. Влк. Димитрий Солунски“. Като обредно животно най-често се използва овен или агне. В курбана се добавят ориз и зеленчуци – чушки (пиперки), домати, зеле, картофи, мериудия. Курбан за здраве се прави и индивидуално, обикновено на по-голям празник в близост до рождената дата на празнуващия.

In the Podgorie region, each holiday is related to a different type of food. By preparing and consuming ritual dishes, people wish one another fertility, good harvest, and health. Traditional meals, which once were basic in the region, are prepared even nowadays, but some of them only on certain days of the year.

On each holiday, women still bake ritual bread and boil wheat, which they give to neighbours and relatives for health. Boiled meatless beans are present on the table on holidays such as Sirmi Zagovezni, Todorovden, Dimitrovden. Sweet banitsa is a preferred dish in all of Podgorie. Tikvenik and baklava are prepared on almost every major holiday. Many people would call the rice-and-crab dish, prepared in most villages on Todorovden, exotic. In Gabrene Village, for example, the tradition still lives on.

Dishes on Christmas Eve are given a special attitude, they are prepared with love. 3, 5, 7, or 9 dishes are put on the table. All of them are vegetarian. Obligatory dishes are sarmi (rolls) with vine or cabbage leaves, trien beans (boiled and mashed into paste), peppers with onion, baked pumpkin, baklava, tikvenik. The lady of the house hides a coin (for luck) in the festive bread. Dinner is served, but before starting to eat, the youngest member of the family goes out in the yard, puts the bread on his head and says 3 times „God, join us on our table for dinner!“

Kurban for health is made in Kolarovo village on Dimitrovden, the holiday of Sveti Velikomachenik Dimitar Solunski Church. As ritual animals, rams or lambs are most commonly used. Rice and vegetables – peppers, tomatoes, cabbage, potatoes, and spices – are added to the kurban. This tradition is also held individually, usually on a major holiday close to the birth date of the celebrating person.

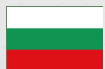
Настоящата „Инициатива за развитие“ е проект от програмата „ИПА-ИП“ на Европейския съюз, финансирана от Европейския фонд за регионално развитие, и е реализирана с подкрепа на Инициативата за развитие на Европейския съюз. Проектът е финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и националния фонд за развитие на Инициативата за развитие на Европейския съюз.

ENACT

European Regional Development Programme

Оперативна програма 2014-2020

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина № СВ006.2.21.028



*Съвременният поминък на хората на Беласица – с поглед към земята и гората*  
*Modern Occupation of the People of Belasitsa – with Focus on Land and Forest*

**Хората на Беласица** от хилядолетия са отглеждали най-различни плодове и зеленчуци. В подножието на планината има изключително благоприятен климат, затова днес може да откриете цялата палитра на земеделски култури в България: домати, краставици, чушки (пиперки), дини, картофи, фасул, царевича, маруля, моркови, ягоди, зела, броколи, карфиол, тикви, тиквички, бамба, грах, увекло, сичи и бели домати (патладжан), фъстъци, слънчоглед, праз, кромид, чесън. Отглеждат се и по-привилежителни като мащерка, копър, чубрица, дафинов лист. Във всяка градина има засаден босилек, използван за натрибване при ухапвания от оси или пчели.

От овощните култури изключително известни за района са непобиторию вкусните праскови. Но тук се отглеждат още ябълки, черници, череши, лозя, сичи сливи, круши, джанки, дюли, мушмули, дренки, касис, орехи. Заради по-топлия климат в градините ще намерите и киви, нар, кайсия, зарзала, смокини, зиняфка, райска ябълка, а дори и средиземноморски видове като маслини, портокали, мандарини и лимони. Гроздето се отглежда на асми. Известен е специфичният за района сорт грозде „пармак“, който може да се съхранява цяла зима. В миналото от ябълките се е отглеждал стар сорт „айвания“. Ябълките от този сорт са покрити с въстен налеп, който ги запазва свежи много дълго време. Старите хора с умилание си спомнят и за местния сорт круши, наречени водници.

Традиционно хората, които живеят в Подгорията, ползват ресурсите на планината. От горските плодове (боровинки, малини, къпини) се правят питни сладка. Пастрата есен е дългоочаквана най-вече заради вкуса на кестените. Печени или варени, те неизменно присъстват на трапезата на всяко семейство тук.

**Кестеновият мед е местен продукт, който може да вкусите само тук и никъде другаде в България.**

*Chestnut honey is a local product, which you can taste here and nowhere else in Bulgaria.*

For millennia, the people of Belasitsa have grown all sorts of fruits and vegetables. Climate at the foothills of the mountain is extremely favorable for agriculture, which means the whole variety of the fruits and vegetables of Bulgaria can be found here: tomatoes, cucumbers, peppers, watermelons, potatoes, haricot beans, maize, lettuce, carrots, strawberries, cabbage, broccoli, cauliflower, pumpkins, marrow squash, okra, peas, beet, eggplants, peanuts, sunflower, leeks, onions, garlic. Spices like parsley, dill, savory, bay leaf, are also grown. Basil can be found in every garden. It is used for healing wasp or bee bites.

Speaking of fruits, the region is famous for its unique delicious peaches. But they also grow apples, mulberries, vines, prunes, pears, plums, quinces, medlar, cornels, blackcurrant, and walnuts. Because of the warmer climate, you can also find kiwi, pomegranate, apricot, figs, persimmon, and even Mediterranean species like olives, oranges, tangerines, and lemons in people's gardens.

Grapes are grown in vine trellis. The region is famous for its „paramak“ grapes, which can be stored for a whole winter. In the past, people grew the old apple sort of „avaniya“. The fruits of this sort have a thin wax outer layer, which preserves them so they stay fresh for long periods of time. Elderly people still remember and yearn for the local pear sort, called „vodnitsa“.

It is a tradition for the locals, who populate the Podgorie region, to use the mountain's resources. Luscious jams are made out of forest fruits (blueberries, raspberries, blackberries). The colourful autumn is eagerly awaited mostly for the taste of chestnuts. Baked or boiled, they are present at every family's table here.

Национален „Народен инициативен“ проект от програмата „Ю-Вест“, софинансиран от Европейския съюз (Европейски фонд за регионално развитие) и национален бюджет на Република България. Travel through history 2014 is a part of EnACT Project, co-funded by the European Union - European Regional Development Fund and national funds of Greece and Bulgaria.

TOGETHER IS MUCH BETTER





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина**  
**№ СВ006.2.21.028**



## Била ли е Беласица център на Европейската история?

### Was Belasitsa a Center of European History?

**В** края на X и началото на XI век в сложните и променливи отношения между Византийската империя и Българското царство, през илиа Византия, Българският цар Самуил преминава цяло в отбрана, като едно от главните му намерения е преразбирането на Клоуцката клисура с укрепителни спореджения. През лятото на 1014 г. основното ядро на българските войски било концентрирано в долината между селата Яворница и Клоуц. Византиите били далеч по-малобройни от Византийците. Те компенсирали този фактор с висок боен дух и опит, удержайки успешно непрекъснатите атаки.

Двинецки се по пътя от Сер по долината на река Струма и забивайки на запад по течението на река Струмица, император Василий II навлязъл с войските си в Петричкото поле, където се разположил на лагер. Лично императорът взел участие във фронталните атаки срещу укрепленията. Решителни се оказали обиде действителна на втория Византийски отряд, който начело с Никифор Коциф обходил Беласица от юг. Преходът на дванадесет-хилядният отряд презл три дни, като в крайна сметка успели да изненадат българите в зрѣб. Принудени да воюват на два фронта, българите били разроменни. Победният ход на византийската армия бил спрял от самуиловия син Гаврил-Радомир близо до днешна Струмица. Императорът се отказал от продължаване на похода, но повел война с други средства. По невоята заловен пленните 14 000 български войници били ослепени, като на всеки 100 ослепени оставяли един за водач, и изпратени обратно при своя цар през територията на половин България. Твърди се, че при вида на ослепените си войници Самуил не издържал и това довело до края на неговото царуване.

Независимо как се тълкува днес едно или друго историческо събитие, никога не може да оспори един факт – ранносредновековната история на Европа се е решавала в югоизточния край на континента, а планината Беласица е била в самия център на Европейската история.

**At** the end of the 10th and the beginning of the 11th century, Byzantine was the dominant force in the complex relationships between the Byzantine Empire and the Bulgarian Kingdom. The Bulgarian Tsar (King) Samuil switched entirely to defence, one of his major actions being the creation of a blockade at the Kyuch Gorge through fortifications. In the summer of 1014, the main core of the Bulgarian armies was concentrated in the valley between today's village of Yavoritsa and Klyuch. Bulgarians were vastly outnumbered by the Byzantines. They compensated this fact with high spirit and experience, holding off successfully against the countless attacks.

Moving along the road from Serres through the valley of Struma River and turning west alongside the river of Strumitsa, Emperor Vassily II entered the Petrich field where he made his camp. The emperor himself took part in the frontal attacks on the fortifications. However, it was the actions of the second Byzantine squad, lead by Nikiphor Kocify who rounded Belasitsa from the south that proved decisive for the war. The march of the twelve-thousand squad lasted for three days, at the end of which they managed to surprise the Bulgarians from the back. Forced to fight on two fronts, Bulgarians were defeated. The winning march of the Byzantine army was stopped by Gavril Radomir, the Tsar's son, near today's Strumitsa. The emperor abandoned his march, but continued the war by other means. On his orders, the captured 14 000 Bulgarian soldiers were blinded, leaving one in every 100 to lead the others, and afterwards sent to their Tsar across half the territory of Bulgaria. It is said that Samuil couldn't bear the sight of his blinded soldiers, thus leading to the end of his reign.

Despite the different interpretations of every historical event nowadays, no one can question this fact – the history of Europe in the early Middle Ages was decided in the south-east end of the continent, and Belasitsa Mountain was in the very center of European history.

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**  
 CCI 2014TC1615CB006





# Проект: Нашето заедничко минато – патека за заедничка иднина

## № СВ006.2.21.028



### Пътят през планината

### The Road through the Mountain

Проходът Демир капия или Демир капу в планината Беласица е разположен на височина 1686 метра на главното било, западно от първенеца връх Радомир и източно от връх Лозен. През селовината минава държавната граница между България и Гърция. До началото на XX век през Демир капия е минавал кираджийски (коларски) път, свързващ Петричкото със Серското поле. Оттук през 1014 година преминава обходният отряд на Никифор Ксифий, който нанася решителния удар в армия на войските на цар Самуил по време на Беласицката битка. Местността е известна и с факта, че на 19 октомври 1925 година тук започва известният в историята Петрички инцидент, застрашаващ да се превърне в началото на българо-гръцки междудържавен конфликт. За да се овраничи преминаването на баканци по време на Студената война, селовината е минирана от гръцка страна. Извън инцидентната си трагична роля във военни конфликти, проходът Демир капия през вековете е мирен коридор, осигуряващ превоза на стоки и хора, връзката между държави и култури, и поминък за жителите на района.

The Demir Kapiya or Demir Kapu Pass in Belasitsa Mountain is located at 1686 m altitude on the main ridge, west of the highest peak Radomir and east of Lozen Peak. The Bulgarian-Greece state border passes through the col. Until the early 20th century, a cart road connecting Petrich Field with Serres Field, passed through Demir Kapiya. In 1014, it was used by the Byzantine squad of Nikiphor Ksifiy, which stroked the surprising attack in the back of Tsar Samuil's armies during the Battle for Belasitsa. The region is also known for the fact that, on 19.10.1925, this was the place of origin of the historical Petrich Incident, threatening to turn into a Bulgarian-Greek state conflict. To prevent refugees from crossing the border during the Cold War, the col was layed with mines from the Greek side of the border.

Apart from its involuntary tragic role in military conflicts, the Demir Kapiya Pass has remained a peaceful coridor through the centuries, providing transport of goods and people, the connection between countries and cultures, and an occupation for the people of Belasitsa.

"Нашето заедничко минато" проект от програмата "Юв-Вест", со финансирано од Европскиот фонд за регионално развој, со поддршка од програмата на Источен Регион.

David trough library fund is a part of Civil Project, co-funded by the European Union (European Regional Development Fund) and national funds of Greece and Bulgaria.

TOGETHER IS MUCH BETTER

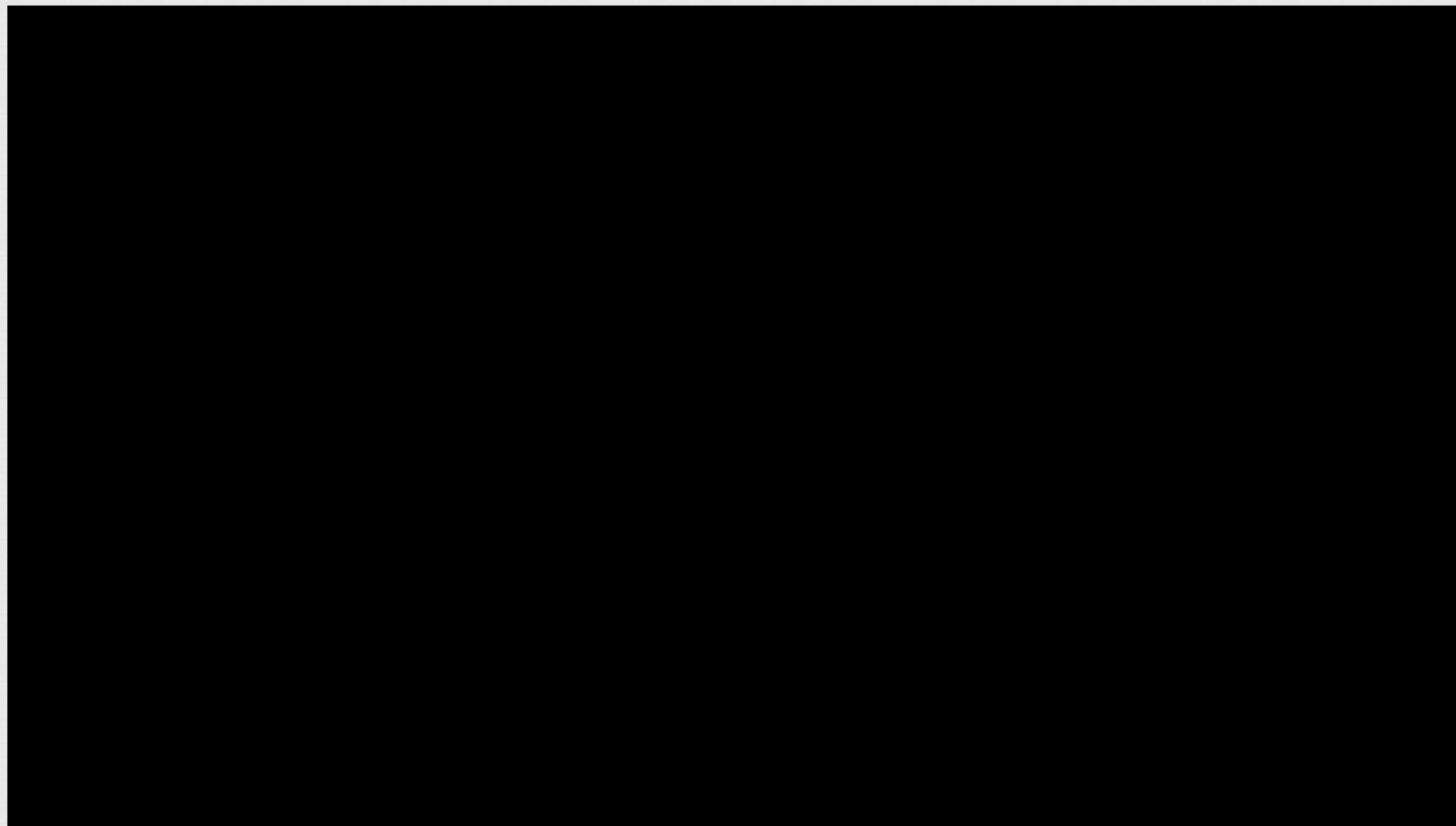


Interreg - IPA CBC

CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006



**Проект: Нашият общ път към съвместното  
бъдеще  
№ СВ006.2.21.028**



## Директна интерпретација

Со присуство на интерпретатор  
Се применува кај: културни настани, тури и програми со водич, жива  
интерпретација

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



**Фестивал „Сонцето на Тодорка“, с. Оходен**



TOGETHER IS MUCH BETTER



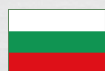
**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



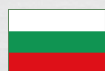
**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



**Национален фестивал на реанактори, Велико Трново, Бугарија**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



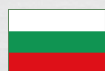
**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006





**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



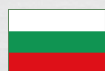
**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



Тематски тури

<https://secret-zagreb.com/>



TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC1615CB006



**Проект: Нашето заедничко минато – патека за  
заедничка иднина  
№ СВ006.2.21.028**



***Благодарам за вниманието!***

Симана Марковска  
Експерт по туризам  
[simana.markovska@gmail.com](mailto:simana.markovska@gmail.com)  
<https://manyathetourist.com>

TOGETHER IS MUCH BETTER



**Interreg - IPA CBC**   
  CCI 2014TC16I5CB006